

NIRAS DIALOOG (D.III)
25 april 2009

Verslag

De Dialogen werden georganiseerd door NIRAS binnen het kader van de Maatschappelijke Consultatie rond het Afvalplan voor het langetermijnbeheer van hoogactief en langlevend radioactief afval (categorieën B et C).
Het verslag werd opgesteld door een onafhankelijk rapporteur.

Hasselt, 26 juni 2009
Dialogue Learning Centre

D.III - Nederlandstalige dialoog van 25 april

De deelnemers

Lieve Goorden (Universiteit Antwerpen) van het auditcomité zal participierend observeren.

Een gelijkaardige rol wordt vervuld door Jan Van Damme, KULeuven, die onderzoek doet rond interactieve en participatieve processen.

De overige drie deelnemers (van de acht ingeschreven), allen mannelijk, komen stuk voor stuk vanuit een vrij specifieke invalshoek. Twee van hen zijn afkomstig uit de regio rond Balen, «waar alles ligt». Ze zijn professioneel en als vrijwilliger actief binnen verenigingen en zijn al eerder bezig geweest met standpuntbepaling rond deze problematiek. De derde is kinderarts en neonatoloog die het tot zijn verantwoordelijkheid als burger rekent om regelmatig (ongeveer jaarlijks) aan oefeningen als deze mee te werken.

Alle deelnemers zijn, behalve in de inhoud van de dialoog, ook geïnteresseerd in het proces zelf.

Het proces

Na de voorstelling en de presentatie volgens alvast vragen naar de gevolgen van de kernuitstap (en het eventuele uitstellen ervan), naar de concrete vraag van de regering, de situatie in de buurlanden en een technische vraag over opwerking. Een deelnemer vraagt naar de verantwoording van de keuze van NIRAS: «opportuniteit of opportunisme?» Met andere woorden is het opportuun om al een optie naar voor te schuiven of is het opportunisme, omdat we nu eenmaal dat type klei hebben?

Het proces kon tot het einde uitgevoerd worden, zij het met één groep maar wel een actieve groep van hoog niveau met heel betrokken deelnemers.

Na afloop tonen de deelnemers zich grosso modo heel tevreden over deze dag:

- volmondig tevreden
- bijgeleerd maar geneigd dit soort processen te relativeren,
- sterk overtuigd van het belang en de zin van dergelijke oefening,
- verwachtingen ingelost, al lag het tempo hoog, interessant procesbegeleiding
- er is veel aan bod gekomen, dit verschilt inhoudelijk toch wel sterk van het A-afval
- er was de heel concrete suggestie om op de website links te voorzien naar buitenlandse equivalenten

Indrukken bij de NIRAS-mensen

- Het niveau lag hoog en er is veel uitgekomen.
- Interessant is de sterke nadruk op het tijdsperspectief en op het (impliciete) referentiekader van NIRAS zelf dat — hoe kan het anders — sterk wetenschappelijk, engineering-getint is.
- Belangrijk is dus om een duidelijke plaats te geven aan het niet-wetenschappelijke.

- In de discussie onzekerheid versus robuustheid moet toch gezegd dat ook daadkracht een waarde is. Kunnen we ons wel veroorloven om niet daadkrachtig te zijn? Zoniet dreigen status quo en sluipende besluitvorming

Inventaris van bekommernissen

D.III.1 - Best available evidence? De gekozen oplossing mag zeker niet slechter zijn dan mogelijke alternatieven. Is minst slecht automatisch ook best?

D.III.2 - Is het onderzoek wel ver genoeg gevorderd om een zinnige keuze te maken? Wat bijvoorbeeld met de warmteafgifte? Is wachten niet de veiligste optie. Met andere woorden: opties (meervoud!) behouden en de mogelijkheid open houden om van mening te veranderen. Ook voor de publieksparticipatie is het belangrijk dat de optie nog niet genomen is of zelfs maar lijkt.

D.III.3 - Moeten we niet bereid zijn om het uitgangspunt van de nationale verantwoordelijkheid in vraag te stellen? Wat als er elders een duidelijk betere optie zou bestaan?

D.III.4 - Heel wat vragen en opmerkingen gaan over tijdsperspectief en historisch besef: hoe zijn de opties en de beoordeling ervan geëvolueerd?

D.III.5 - Het dilemma van de (on)omkeerbaarheid. Eigenlijk willen we beide: de gerustheid van een definitieve, onomkeerbare oplossing en de flexibiliteit van de omkeerbaarheid (aangezien de toekomstige omstandigheden ons niet bekend zijn). (On)omkeerbaarheid is tegelijk een kans en een risico.

D.III.6 - Hoe autonoom / soeverein zijn we en zullen we zijn? Wat als we bij manier van spreken een «provincie van Parijs» worden? Hier speelt de waarde van “invloed uitoefenen” die eigenlijk neerkomt op de ambitie om de eigen belangen zo goed mogelijk te verdedigen.

D.III.7 - Staat er iets tegenover? Zo ja, wat? Welke compensaties?

D.III.8 - Binnen welke kaders werken we en hoe zal dat evolueren, gezien de trend naar almaar globalere beslissingsniveaus: regionaal, nationaal, internationaal, mondiaal?

D.III.9 - Gegeven dat we alleen ons perspectief hebben, kunnen we enigszins inschatten hoe toekomstige generaties hierover zullen denken?

Uitdiepen van enkele voorkeursthema's, op zoek naar onderliggende waarden, maatstaven, vragen

De deelnemers komen tot een reeks van elementen die geclusterd worden onder vier noemers (waarden/thema's...):

1. de belanghebbenden en het proces om een draagvlak te creëren
2. de achterliggende visie en denkkaders expliciteren
3. Inschatten van de toekomst op basis van het verleden
4. Omgaan met onzekerheden

D.III.10 - DE BELANGHEBBENDEN EN HET PROCES OM EEN DRAAGVLAK TE CREËREN

Onwetendheid en machteloosheid leiden tot conflict. Vandaar dat mensen betrekken tot minder controverser en een betere oplossing zou moeten leiden.

Inclusiviteit!

Wat zou trouwens de kostprijs zijn van “geen draagvlak”? Het is dankzij het draagvlak dat een parlementaire democratie vlot kan beslissen.

Hoe is de stakeholdermapping gebeurd en wat met het resultaat?

Wie zijn de belanghebbenden? Er moet minstens een onderscheid gemaakt worden tussen rechtstreekse en onrechtstreekse belanghebbenden.

Een draagvlak is niet noodzakelijk een kwestie van louter kwantiteit. Kwaliteit speelt ook mee. Een goed, sterk draagvlak is een dienst aan de democratie en niet per se hetzelfde als een grote meerderheid.

D.III.11 - DE ACHTERLIGGENDE VISIE EN DENKKADERS EXPLICITEREN

Hoe beantwoordt dit nu allemaal aan verschillende visies vanuit milieu en veiligheid? Zou het niet kunnen dat sommigen het afvalprobleem niet weg willen omdat dan een argument dreigt weg te vallen om de kernoptie aan te vallen.

Het is in verband met de transparantie bovendien niet onbelangrijk om ook de uitgesloten visies in het rapport te vermelden.

D.III.12 - INSCHATTEN VAN DE TOEKOMST OP BASIS VAN HET VERLEDEN

We hebben een verantwoordelijkheid ten opzichte van toekomstige generaties. Daarom moeten we denken in termen van continuïteit, samenhang, in staat stellen om te volgen...

Dit is een kwestie van rationaliteit (evidence-based, de aanwezige informatie en kennis gebruiken) en wetenschappelijkheid (peer reviews, grondigheid...). Hier is bijvoorbeeld plaats voor de ervaringen rond de beslissing over het categorie A-afval of in het buitenland: hoe accepteren mensen een ongemak?

Scenario's rond de verschillende dimensies bekijken? In wat zouden die nog verschillen van de opties?

D.III.13 - OMGAAN MET ONZEKERHEDEN

Eerlijk zijn en geen valse zelfzekerheid tentoonspreiden.

Maatstaf voor de (veronderstelde) onzekerheid zou kunnen zijn dat die ook naar voor komt in het rapport, in het afvalplan, ... Maar hoe dan? Aan de hand van een (on)zekerheidsschaal van 0 tot 10?

Dé prangende vraag is hoe dan ook die naar de veiligheid van de oplossingen.

Kunnen er vanuit de beherende organisatie nieuwe technieken gebruikt worden tegen onzekerheid?

Niet alleen rekening houden met technische maar ook met maatschappelijke evoluties (4 dimensies)

Onzekerheid is een factor van die lange toekomst: zal er — om maar iets te zeggen — later ook nog geld voor zijn, om door te gaan tot een einde dat maar niet in zicht komt. Want... eens begonnen moet je voortdoen.

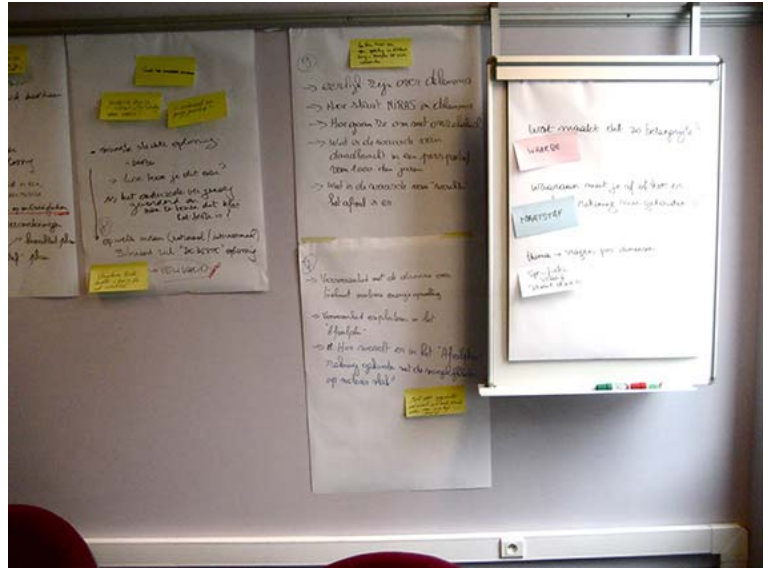
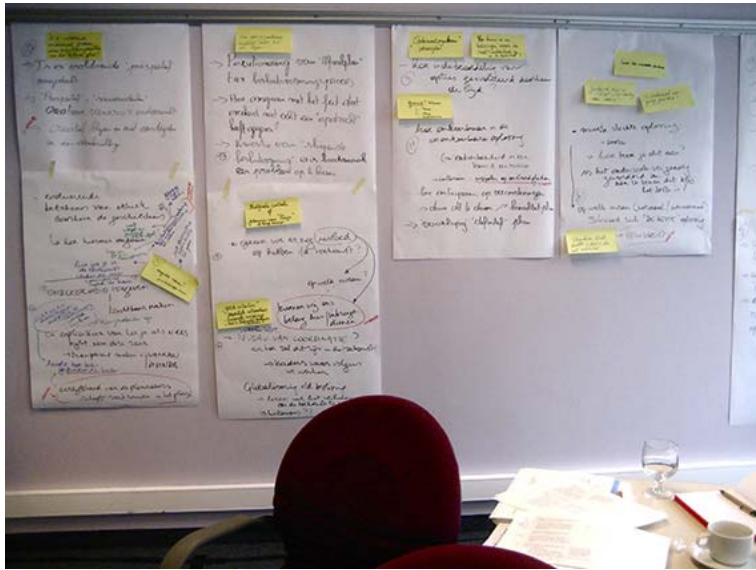
Zijn de bekende risk assessment benaderingen hier wel bruikbaar (gezien de extreem lange termijn)? En dat men daar dan in elk geval eerlijk over is.

Hoe verandert de burger (tijdsperspectief). Wordt hij/zij bewuster?

Geregelde herevaluaties? Zo ja, met welke interval?

Er moet ook rekening gehouden worden met de kostprijs van niet beslissen.

NIRAS DIALOG 25-04-09

NIRAS DIALOOG 25-04-09

- evolverende betekenis van ethiek doorheen de geschiedenis

↳ hoe hiermee omgaan

hoe ga je in de toekomst verder om met controversiële keuzes?

ONZEKERHEID toegeven

Zichtbaar maken

↳ expliciteren van hoe je als NIRAS kijkt naar deze zaak

↳ transparant maken v. WAAROM

leidt het beter gefundeerde keuze

"eerlijkheid" van de planmakers schept vertrouwen in het plan

Wat wilt en speelt er? - wat is de ethiek? - hoe ga je om met onzekerheid? - hoe ga je om met controversiële keuzes? - hoe ga je om met onzekerheid? - hoe ga je om met controversiële keuzes?

Wat wilt en speelt er? - wat is de ethiek? - hoe ga je om met onzekerheid? - hoe ga je om met controversiële keuzes? - hoe ga je om met onzekerheid? - hoe ga je om met controversiële keuzes?

Provincie van België of Europese Commissie

↳ gaan we er nog **invloed** op hebben i.d. toekomst?

op welk niveau?

gode intenties

↳ kunnen wij ons belang hier (inbrengen) dienen

WATER LIGT.

↳ NIVEAU VAN COÖRDINATIE?

en hoe zal dit zijn in de toekomst

↳ kaders waar volgens we werken

Globalisering vld. bestrijp

↳ leren uit het verleden om de toekomst te voorspellen

↳ historicus??

Is er voldoende onderzoek gedaan naar een bepaald gebied van het toekomstig plan?

→ Is er voldoende "prospectief" nagedacht

→ "Prospectief" - "scenario's" creatieve scenario's onderzocht

Van regering/parlement wordt het niet met een begin

→ Positionering van 'Afnodalplan' t.a.v. besluitvormingsproces

→ Hoe omgaan met het feit dat overheid niet echt een "opdracht" heeft gegeven?

→ Kwestie van "sluizenob besluitvorming": er is hoedanook een probleem op te lossen

"Onderzoeksvragen" - "prospectief"

Wat kunnen we nu bevestigen over de (nieuwe?) onkeerbare aspecten in de toekomst?

- hoe is de beendelij van opties geëvolueerd doorheen de tijd?

dynamisch? - keuze - ethiek - conditionering

- hoe omkeerbaar is de onomkeerbare oplossing

(on)omkeerbaarheid is een kans & een risico

→ criterium: inspelen op onzekerheden

- hoe anticiperen op veranderingen

→ door dit te doen → kwaliteit plan

→ 'voorlopig' 'definitief' plan

Comt het onkeerbare overname

geestrijke bijeenkomst - wat is de strategie? - MAAR: WATSTE?

In onderzoek van jongere generatie?

- minste slechte oplossing = beste

↳ hoe toon je dit aan?

is het onderzoek ver genoeg gevorderd om aan te tonen dat **klein** het beste is?

op welke visie (rationaal / instrumentaal) Silencet rich "DE BESTE" oplossing

Vlaanderen heeft bevoegd - bijeenkomst - met realiteitscheck

↳ **VEILIGHEID**

NIRAS DIALOOG 25-04-09

De kon Niras een open opties in het kader van v. Maastricht tot einde vullen.

- eerlijk zijn over dilemma
- Hoe staat NIRAS in dilemma
- Hoe gaan ze om met onzekerheid?
- Wat is de waarde van daadkracht in een pers. proces van 1.000. den jaren
- wat is de waarde van "wachten": het afval is er.

- Verwensheid met de discussie over toekomst nucleaire energie opwekking
- Verwensheid expliciteren in het "Afvvalplan"
- Hoe wordt er in het "Afvvalplan" rekening gehouden met de mogelijkheden op nucleair vlak?

Het was oorspronkelijk materiaal, nu is het goed, maar het is nog steeds in de loop.

- Wie is waarom 'belanghebbenden'
  - ↳ nodig voor betrokkenheid bij proces
  - ↳ welke criteria hanteren? => expliciteren
- Afwegen van specifieke => algemeen belang
- Algemeen belang is geen oplossing van specifieke.

keuze v. verschillende ~~opties~~ oplossingen als experimenten beschouwen (in + lander)

↳ vanuit breder inzicht naar een conclusie komen

⇒ # opties naast elkaar laat meer publieke participatie beleids-

ke

AFVALPLAN
in zijn geheel

- ① belanghebbenden
- ② keuze int opties als experiment
- ④ expliciteren v. achterliggende visie
- ⑤ ~~verschillen~~ verschillen v. belang
  - politiek
  - technisch
 opv. v. leden.
- ⑥ dilemma daadkracht vs open dialoog proces
- ⑩ scenario's
- ⑪ "sluipende besluitvorming" anticiperen

MBT OPTIES

- ③ omgaan met onzekerheden
- ⑥ wie bedist waarover
- ⑦ wat is verwensheid met nucleaire energi
- ⑧ wat is de Maat v. de overzet die doel behuten dat dit een ziele opt is?
- ⑩ hoe proces en draagvlak te creëren
- ⑪ onomkeerbaarheid

NIRAS DIALOOG 25-04-09

BELANGHEBBENDEN / PROCES OM PRAKTISCH TE CREEËN

TE KUNNEN BEGRIJPEN
CONFLICT VERMYDEND

breed draagvlak voor duurzame oplossing

Actieve participatie van diverse groepen

INCLUSIVITEIT

WALITEIT
DEMOCRATIE

TECHNISCHE EN WETENSCHAPPELIJKE DIMENSIE

FINANCIËLE EN ECONOMISCHE DIMENSIE

MAATGEVINGEN EN VERHOUDINGEN

MAATGEVINGEN EN VERHOUDINGEN

Hoe veel mogelijk hiervan beschikbaar?

Wat is de kost van geen draagvlak?

KENNIS SATURATIE - BEHOEVEN 1e OF 2e MEER DIVERSE WETENSCHAPPELIJKE ORIENTATIE

INVESTERING IN DIVERSITEIT

Gebatteerde communicatie - media - sociale groepen!

#SOPWAKEN SORT

Openheid + Volledige beschikbaarheid informatie iedereen

EXPLICITEREN AMBIËNTE OM TOT DRAAGVLAK TE KOMEN

beoordelen van bestaande

ACHTERLIGGENDE VISIE/DENKADERS EXPLICITEREN

EERLIJKHEID

GRONDIGHEID - heeft vertrouwen

Is het 'waarom' van de draagvlak plan duidelijk voor iedereen?

DIVERSITEIT

TRANSPARANTIE

Hoe lang je visie? beschikbare samen?

uitgeschreven plan en vergelijkbaar

- als eerste reactie op plan met "dat en dat ontbreekt allemaal" - is niet gunstbaar

INSCHATTEN V/D TOEKOMST OOV VERLEDEN

Verantwoordelijkheid

CONTINUITIEIT (EEN DRUKKE VER-...)

OM DE SAMENLEVING IN STAAT TE STELLEN OM TE VOLGEN

TECHNISCHE EN WETENSCHAPPELIJKE DIMENSIE

MAATGEVINGEN EN VERHOUDINGEN

Scenario's met 4 dimensies?

Opties -> scenario's gebaseerd op scenario's gebaseerd op 4 dimensies

STATUS QUESTIONS -> GATEN IN KAART BREKEN -> # EXPERTIES -> PEER-REVIEW

MATE VAN WETEN - SCARPELIJKHEID

RATIONALITEIT - evidence based

LESSEN TREKKEN UIT KEUZES UIT VERLEDEN

Wat leeren we van de geschiedenis? of politieke processen (enkele voorbeelden)

Hoe redelijk acceptabel t.o.v. is dat als een onderdeel te nemen?

Beoordelen A-omgeving wat leert deze?

OMGAAN MET ONZekerheden

EERLIJK ZIJN

Wat kan mis gaan?

Hoe roept u met minimum opgevoelde onzekerheden om de behorende omgang te ontwikkelen?

Hoe realistisch?

Hoe realistische onzekerheden om te zetten in de toekomst met behulp van 'reflexie' tegen onzekerheid.

Blijven er? Concreet? Het is niet alleen maar een plan?

is een zelf-assessment van de draagvlak? wat is het voor een verandering met

Hoe relevant de burger! etc. scenario's

tijdsduur van (een) evaluatie? van metoden

ZICHTBAAR TONEN

MATE VAN ONZekerheid OF SCHAKEL AANLEVEN

WETPLANNEN V/D OMGAAN met ONZekerheden